

ЕТНОНАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЯ СЕРЕД МОЛОДІ

Не зважаючи на те, що увага цивілізації прикута до світової економічної кризи, а зусилля спрямовані на пошук й вироблення заходів по її подоланню, чи принаймні, зменшенні впливу наслідків на майбутнє, актуальними залишаються питання узгодження національних інтересів, в світлі яких важливим видається дослідження проблеми національної ідентифікації молоді й взаємопов'язаної та взаємообумовленої ідентифікації.

Протягом багатьох віків український народ був позбавлений власної державності, а його територія перебувала у складі різних державно – політичних та соціально – економічних систем, що визначило національну специфіку його регіонів [9, с.47]. Визначальні події з історії українського народу відображають глибинні причини їх паралізуючого впливу на процес національної ідентифікації українців. Держави – поневолювачі, включаючи у сферу свого підпорядкування української землі, проводили. Як правило відкрито ворожу, антиукраїнську, антинаціональну політику, нищили найменші прояви національної свідомості, культури тощо. Внесок кожної з них в процес національної де ідентифікації поки що вивчений недостатньо [7, с.53 – 56].

Проголошення незалежності України поклато початок національному відродженню, а відтак тенденції змін етнонаціональної диференціації, етнічної й національної деіндетифікації народів та етнонаціональну інтеграцію, відновлення й зближення етнічних й національних чинників і формування на їх основі етнонаціональної ідентифікації, як перехідного ступеню на шляху викристалізації специфічно національних рис та процесу націотворення взагалі.

Ідентифікація розглядається як механізм ототожнення індивідом себе з іншою особою, соціальною спільнотою (віковою, національною, етнічною, професійною), допомагає індивіду успішніше орієнтуватися в навколишньому світі, оволодівати різними видами діяльності, засвоювати, втілювати й перетворювати соціальні цінності, брати на себе й виконувати соціальні ролі [6, с.142]. Ідентифікація відображає взаємозв'язки із зовнішнім світом, процес досягнення ідентичності. Ідентичність – результат ідентифікації, що виглядає як упорядкованість, визначеність, модель процесів розуміння й диференціації, вибору місця для себе [10, с.46 – 48]. Ідентифікація індивідуума з етносом

відбувається на основі принципу самовизначення етнічної належності (людина належить до тієї етнічної спільноти, з якою сама вона вважає пов'язаною спільність мови, культури, побуту) й відокремлення від іноетичних або ж інонаціональних спільностей.

Стосовно питання української національної ідентичності існує велика кількість доробок: розглядаються історичні передумови існування української національної ідентичності, сучасні аспекти цього питання, перспективи формування, акумулювання думок багатьох фахівців присвячених пошуку української національної ідентичності (Варвар І., Вівчарик М., Грицак Я., Колодій А., Кресіна І., Нагорна Л., Онищенко І., Піскун В., Римаренко Ю., Шкляр Л., Шульга М.) [5, с.310 – 313]. Багато цікавих ідей, що торкаються окремих аспектів розвитку професійної, класової, етнічної, національної, та інших ідентифікації особи виявлено у публікаціях: Бабкіної О., Бадзьо Ю., Вовканича С., Грабовського С., Губерського С., Гунчака Т., Дзюби І., Жуїнського М., Камінського А., Канака Ф., Кураса І., Левенця Ю., Мураховської О., Панібудьласки В., Рудича Ф., Шинкарука В. та інших.

Отже, етнонаціональна ідентифікація як і націотворчий процес взагалі в Україні відбуваються досить специфічно.. На темпах етнонаціональної ідентифікації країнців, особливо молоді, негативно позначаються багатовікова залежність від сусідніх держав, денационалізація етнічних українців, регіональні економічні, соціально – політичні, мовні та інші відмінності. Негативний вплив на етнонаціональну ідентифікацію українців продовжують справляти регіональні відмінності етнічної історії, неприродний, однак наявно існуючий поділ українців на «східних» та «західних», відмінності у рівні їх національної свідомості, мовні проблеми, міжконфесійні непорозуміння, особливо серед православних церков, залишені у спадок різні форми ксенофобії, зокрема, ті що спрямовані проти всього українського – мови, традицій, культури та інші. Також слід пам'ятати, що процес етнонаціональної ідентифікації має два вияви – внутрішній та зовнішній. Внутрішній – ототожнення себе окремою людиною з певним етнічним чи національним утворенням по «самовідчуттю», складу мислення, реальному способу життя, духовного світу тощо. Зовнішній – це вже сама приналежність до певної біосоціальної чи соціально – історичної спільноти, яка визначається умовами життєдіяльності людини. Переборення цих і деяких інших негативних явищ процесу етнонаціональної ідентифікації українців потребує спеціальних досліджень для полегшення шляху консолідації громадян України у перехідний

період націю – і державотворення [8, с.204].

Здобуття державної незалежності дало імпульс двом суто позитивним взаємопов'язаним процесам: з одного боку – націоналізації українського етносу й етнічних груп, з іншого – поглибленню їхньої етнічної диференціації, звернення до власного етнічного походження. Тут доречно згадати концепції, які заперечують національне та етнічне в само ідентифікації індивідів: від заклику «забути націю» до різних форм космополізму, що в кінцевому варіанті також відмовляють національному в праві на існування [4, с.100 – 101]. Бромлей Ю. зазначає, що в 1961 році на земній кулі нараховувалися 44 народи чисельністю більше 10 млн. чоловік, які склали 75% народонаселення світу. У 1983 р. таких народів стало уже 71%, а їх частка в населенні світу стала більше 80% [1, с.100 – 101]. Зникають етноси малої чисельності, асимілюються потужними сусідами, які встигли раніше перетворитися на нації. Зближення націй, яке має місце в умовах глобалізації, зовсім не означає їхнього подолання. Не можливо стати громадянином світу, оминаючи націю як середовище, в якому формується людина.

За таких складних перетворень відбувається етнонаціональна ідентифікація молоді. По – перше – швидкість змін у житті людини приймають вигляд лавини, більшість молоді виявляється не підготовленою до них. Нові події пов'язані з перебудовою держави, світовою кризою, екстремістськими спалахами по всьому світу накладаються на зміни в особистому житті (з учнівського колективу в студентський, з студентського в професійний). Темпи з якими все вищезазначене змінює одне одного впливають на світосприйняття нового покоління. Доки вплив нових змін не буде примирений з його світосприйняттям або світосприйняття не зміниться, молода людина буде відчувати збудження, страх, збентеженість, які уповільнюють чи навіть унеможливають процеси ідентифікації й не тільки етнонаціональні. У такій ситуації почуття визнання себе, адекватність й стабільність оволодіння особистісним «Я», залежно від змін «Я» пов'язаних з ситуацією у державі, здатність молоді особистості до повноцінного вирішення завдань, які виникають на кожному життєвому етапі ускладнюється. Це загрожує формуванню ідентичності, особливо етнонаціональної, яка лежить в основі сприйняття традицій й цінностей етнічної спільноти – це так звана дифузія ідентичності – нездатність молоді особи короткий або довгий час сформувати особистісну ідентичність [3, с.302 – 303].

О. М. Васильченко досліджуючи етносоціальні уявлення в структурі «Я»

у концепції університетської молоді приходиться до висновку, що частка етнічної ідентичності (3,6%) свідчить, що вона є нормально сформована, але мало актуальна. Значно менше ідентичностей, як ідентичність інтелектуальності (3,4%), зовнішності (3,2%). І значно більша ідентичність ідеологічна, релігійна, громадянська. У більшості респондентів (80%) сформована позитивна етнічна ідентичність (16,3 бала за шкалою «норма» з 20 можливих, певна частина респондентів трансформує етнічну свідомість за гіпоідентичним (7%) типами. У більшості респондентів сила потреби в етнічній приналежності є середньою між алоцентризмом та ідеоцентризмом. Тому в залежності від ситуації та обставин вони керуються або правилами, нормами, цінностями своєї етнічної групи, або індивідуальними цінностями. Респонденти мають узгоджену систему уявлень щодо власної етнічної групи. Але не сприймають себе як частину групи, а групу – як продовження самого себе [2, с.29 – 31].

Проблема етнонаціональної ідентифікації молоді для сучасної України є актуальною. Допомогти у її вирішенні може освіта, яка є стратегічним ресурсом консолідації українського народу та забезпечення національних інтересів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бромлей Ю. В. Этнонациональные процессы: теория, история, современность. – М.: Наука, 1987.
2. Васильченко О. М. Роль етнічної ідентичності в соціальній адаптації молоді: Вісник Харк. держ. ун-ту, серія «Психологія». – Х., 2001. – №568.
3. Грись А. М. Дифузія ідентичності як один із чинників виникнення девіантної поведінки // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими проблемами: Тези доповідей. – К.: Видавництво Ун-ту «Україна», 2005.
4. Загужчик І. Д. Дійсність національного в контексті сучасності // Матеріали четвертої міжнародної науково – практичної конференції від 24-26 лист. 2008. – Полтава, 2008.
5. Кречетова В. А. Процес формування української національної ідентичності: соціологічний аналіз // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць. – Харків: Вид-во Харківського ун-ту імені Каразіна. – 2005.
6. Малий етнополітичний словник / О. В. Антонюк, В.І. Волобуєв, М. Ф. Головатий та ін. – К.: МАУП, 2005.

7. Обушний М. І. Етнонаціональна ідентичність: концептуальний аспект // Вісник. Філософія. Політологія. Вип. №30. – К., 1999.

8. Обушний М. І. Етнос і нація: проблеми ідентичності. – К.: Український центр духовної культури, 1998.